

Справа «Одьювр проти Франції» (Odièvre v. France)

У рішенні, ухваленому 13 лютого 2003 року у справі «Одьювр проти Франції», Суд постановив, що:

- не було порушення ст. 8 Конвенції;
- не було порушення ст. 14 Конвенції, взятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Обставини справи

Заявниця, Пасаль Одьювр, є громадянкою Франції, народилась 1965 року та проживає зараз у Парижі. Вона – безробітна. Заявниця оскаржує дію правил, що регламентують підстави застосування режиму конфіденційності до даних про народження особи, оскільки ці правила завадили їй отримати інформацію про її біологічну сім'ю.

Заявниця народилась 23 березня 1965 року у Парижі. Її матір відмовилась від батьківських прав на дитину. Відповідний факт був засвідчений у Департаменті з охорони здоров'я та соціального забезпечення. Заявницю було передано під опіку Служби з питань добробуту дітей та захисту молоді, а відтак, її було зареєстровано як особу, що перебуває під державною опікою. Згодом заявницю усиновило подружжя Одьювр, прізвище котрих вона носить.

У 1990 році заявниця дістала доступ до матеріалів своєї справи, що знаходились у Службі з питань добробуту дітей при департаменті Сени, з яких, однак, не можна було отримати точну інформацію про її біологічну сім'ю. 27 січня 1998 року вона звернулася до Паризького трибуналу вищої інстанції з метою отримання дозволу «для розкриття конфіденційної інформації стосовно її народження та для отримання копій відповідних документів чи архівних даних, або копії первинного свідоцтва про народження». Вона пояснила суду, що з відповідних матеріалів дізналась, що 1963 року у її біологічних батьків народився син, а після 1965 року – ще двоє дітей. Проте Служба з питань добробуту дітей відмовилась надати детальнішу інформацію про її братів на тій підставі, що таке розголошення відомостей порушило б вимоги конфіденційності. У суді заявниця стверджувала, що сам факт встановлення того, що у неї є рідні брати, є достатнім обґрунтуванням її вимоги.

2 лютого 1998 року канцелярист суду повернув заяву представнику заявниці, пояснюючи це тим, що «заявниці, очевидно, краще було б звернутись до адміністративного суду для отримання, якщо це взагалі можливо, припису, який зобов'язав би відповідні органи надати згадану інформацію, проте такий припис порушував би вимоги Закону від 8 січня 1993 року». (Відповідно до вказаного закону, заява стосовно надання інформації, що дозволяє встановити особу матері, є неприйнятною, якщо конфіденційний статус такої інформації було погоджено із матір'ю після народження дитини).

Зміст рішення Суду

Заявниця стверджувала, що ненадання їй можливості отримати докладнішу інформацію, яка б допомогла встановити її біологічну сім'ю, є порушенням ст. 8 Конвенції. Вона звертала увагу, що відсутність такої можливості породжувала для неї тяжкі наслідки, оскільки вона не могла встановити історію свого походження. Покликаючись на ст. 14 Конвенції, п. Одьювр згодом заявила, що національні правила, котрі регламентують конфіденційність даних про народження особи, є проявом дискримінації за ознакою народження.

Суд зважив за необхідне вивчити справу з погляду концепції приватного, а не сімейного життя, оскільки в основі скарги заявниці лежала вимога отримати інформацію про історію свого походження.

Суд нагадав, що ст. 8 Конвенції захищає, поміж інших інтересів, право на індивідуальний розвиток. Концепція індивідуального розвитку охоплює можливість особи володіти докладною інформацією, що допомагає визначитись їй як людській істоті, а також враховує життєво важливий інтерес особи у отриманні інформації, що правдиво розкриває

важливі аспекти її людської індивідуальності, наприклад, інформації, що допомагає встановити особу її батьків. Обставини народження людини охоплюються поняттям приватного життя, що гарантоване ст. 8 Конвенції. Таким чином, відповідна стаття підлягає застосуванню у цій справі.

Заявниця стверджувала, що Франція виявилася неспроможною забезпечити повагу до її приватного життя у національній правовій системі, в рамках якої заявниця позбавлена можливості звернутися з позовом про встановлення материнства за умови, коли із біологічною матір'ю попередньо було погоджено, що відповідні дані про особу матері становитимуть таємницю.

Суд зазначив, що у справі, яка розглядається, два інтереси перебували у суперечності між собою. З одного боку – це право особи знати про своє походження та життєво важливий інтерес у індивідуальному розвитку, а з іншого боку – це забезпечення інтересу жінки у збереженні відомостей про її особу у таємниці, аби гарантувати, що такі жінки народжуватимуть дітей у належних медичних умовах. Узгодити ці інтереси нелегко, зокрема з огляду на те, що вони належать дорослим особам, котрі володіють свободою волі.

Окрім цього, проблема, пов'язана із випадками, коли матір дитини бажає, щоб особисту інформацію про неї зберігали у таємниці, тобто проблема так званого анонімного народження, не може бути вирішена поза врахуванням інтересів третіх сторін, особливо батька та інших членів біологічної сім'ї. У зв'язку з цим Суд зауважив, що на час розгляду справи заявниці було 38 років, а її удочерили у віці 4-х років. Отож, надання інформації про особу матері поза згодою останньої могло породити негативні наслідки не лише для матері заявниці, але й для названих батьків, котрі виховали п. Одьювр, їє біологічного батька та рідних братів, котрі також мали право на повагу до їхнього приватного та сімейного життя.

Важливо також взяти до уваги загальний інтерес, адже метою відповідного національного законодавства було охоронити здоров'я матері та новонародженої дитини, не допустити штучного переривання вагітності, особливо незаконних абортів, та уникнути ситуацій, у яких матері відмовляються від своїх дітей поза встановленою законом процедурою. Відтак, забезпечення права на повагу до приватного життя є однією з цілей, на досягнення яких спрямовані згадані норми законодавства Франції.

Суд нагадав, що держави-учасниці володіють свободою розсуду щодо вибору засобів забезпечення вимог ст. 8 Конвенції у відносинах між приватними особами.

У більшості держав-учасниць немає законодавства, подібного до того, що застосовується у Франції, а саме норм, котрі унеможливають встановлення зв'язків між дитиною та її матір'ю у разі, коли остання не бажає розкрити інформацію про себе. Однак, Суд зауважив, що у законодавстві окремих держав не передбачено обов'язку батьків повідомляти інформацію про себе відразу після народження дитини. З іншого боку, у деяких державах непоодинокі випадки відмови батьків від своїх дітей спричинили дебати щодо можливості встановлення у законодавстві права «народжувати анонімно».

У світлі розбіжностей, котрі існують у законодавстві та традиціях держав-учасниць щодо вказаного питання, а також з огляду на часті випадки відмови батьків від своїх дітей Суд дійшов висновку, що за державами повинно бути визнано свободу розсуду у вирішенні питання про те, які заходи є найдоцільнішими для гарантування прав, закріплених у Конвенції.

Суд звернув увагу на те, що заявниці було надано доступ до певної інформації про її матір та інших членів біологічної сім'ї. Хоча й вказана інформація не містила докладних відомостей про їх особу з огляду на охорону інтересів згаданих осіб, проте дозволила п. Одьювр дізнатись дещо про своє походження. Окрім цього, Законом від 22 січня 2002 року передбачено утворення нового органу – Національної ради з питань інформації про походження особи, основною функцією якого є розшук такої інформації. Відповідне законодавство вже набуло чинності, а відтак, заявниця могла скористатися ним, звернувшись із клопотанням про розкриття інформації про особу її матері за умови, якщо б матір погодилась на це.

Таким чином, законодавство Франції мало на меті встановити баланс і забезпечити розумне співвідношення між інтересами, що зачіпалися.

Відтак, Франція не переступила меж свободи розсуду, яка повинна бути визнана за нею, зважаючи на складність та делікатність питання доступу до інформації про походження особи, питання про право особи знати історію свого походження, право вибору, що належить біологічним батькам, та права названих батьків. Тому порушення ст. 8 Конвенції не було.

Суд звернув увагу на те, що заявниця стверджувала про обмеження її можливості отримати власність від біологічної матері. Суд зауважив, що скарга заявниці щодо можливого порушення ст. 14 Конвенції стосувалася відсутності у неї можливості з'ясувати своє походження, а не бажання заявниці заявити про права спадкування.

Суд дійшов висновку, що вказана скарга практично відповідала за змістом тій, котру Суд розглянув у контексті ст. 8 Конвенції, попри те, що відповідна скарга була сформульована з погляду іншої перспективи. У кінцевому підсумку Суд вирішив, що заявниця не постраждала від будь-якої дискримінації за ознакою народження, оскільки вона перебувала у юридичному зв'язку із названими батьками, а відтак, могла у майбутньому заявити про свій інтерес щодо їх власності та майна. Окрім цього, Суд вказав, що попри твердження заявниці не було підстав для порівняння ситуації, яка склалася між нею та її рідною матір'ю, із випадками реального відновлення зв'язків між дітьми та їх біологічними матерями. Тому Суд постановив, що не було порушення ст. 14 Конвенції, узятої у поєднанні зі ст. 8 Конвенції.

Реферативний переклад з англійської мови та опрацювання рішення здійснено у Львівській лабораторії прав людини і громадянина НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування АПрН України О. О. Бекетовим, Р. М. Москалем, Н. П. Ничай, М. Ю. Пришляк, Т. І. Пашуком, М. Б. Рісним, А.-М. Я. Хом'як.